

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta . . . 5— "
četrt leta . . . 2:50 "
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h
" " " dvakrat . . . 12 "
" " " trikrat . . . 10 "
za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštne 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Pošta hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštne.

Izjava.

Naprednemu učiteljstvu nenaklonjeni listi in osebe poudarjajo s prozornim namenom vedno glasneje, da je dnevnik »Dan«, ki se tiska v »Učiteljski tiskarni«, glasilo slovenskega naprednega učiteljstva.

Da se občinstva še v prihodnje po nepotrebnem ne bega s takimi izmišljenimi trditvami, je primorano podpisano vodstvo učiteljske Zaveze izjavljati, da nima Zaveza kot avstrijska jugoslovanska učiteljska organizacija z dnevnikom »Dan« prav nobenega stika.

Zavezini listi so samo: šolsko - politiški časopis »Učiteljski Tovarish«, pedagoška revija »Popotnik« in mladinski list »Zvonček«.

Vodstvo Zaveze avstr. jugosl. učiteljskih društev.

Predsednik:
L. Jelenc.

Tajnik:
V. Rus.

Šolski in učni red ter učiteljeva pravica do kaznovanja.

Graška »Tagespost« poroča v svoji 24. letošnji številki sledeče:

Kasacijski dvor je izrekel pod predstvom predsednika dr. pl. Rubra zaradi ničnostne pritožbe generalne prokurature za varstvo zakona, razsodbo, ki je enako važna za učne osebe in starše šolskih otrok.

Deželno kot prizivno sodišče v Pragi je potrdilo razsodbo nekega okrajnega sodišča, s katero je bil obsojen ljudskošolski učitelj zaradi dejanstvenega razžaljenja učenca tretjega ljudskošolskega razreda, na globo 10 K. Učitelj je imel med dopoldanskim odmorom ravno nadzorstvo na hodnikih ter sreča tri učence, ki so se zakasnili ter hiteli v telovadnico. Pri enem dečku je zapazil učitelj, da ima v roki več ključev. Ko ga vpraša, kakšni ključji so to, mu odvrne fant: »To so ključji raznih vrat. Če ne verjamete, greste vprašati lahko k nam domov.« — Zaradi tega predrznega odgovora udari učitelj fanta s plosko roko po licu ter ga potisne v svoj razred. Kazenska razsodba napram učitelju je uveljavila, da tvori podlago animus injurandi in ne animus corrigendi, ker si je moral biti učitelj svest, da poniža s svojim ravnanjem šolarja in njegove starše v očeh součencev; poslužil se je nedovoljenih sredstev, četudi so mu stala na razpolago disciplinarna sredstva, zakaj telesna kazen je v šolah izrečno prepovedana. Na podlagi predloga generalnega prokuratorja dr. Högla je spoznal kasacijski dvor v nejavni seji, da je razsodba deželnega kot prizivnega sodišča v Pragi **prestopila zakon**; zato se ta razsodba **razveljavlja**, in obtoženec je bil **oproščen**. Utemeljuje se to sledeče: Staršem kakor tudi vzgojevalcem in učiteljem je priznana napram njihovim otrokom, gojencem in učencem nekaka oblast v vzgojne svrhe. Veljavni kazenski zakon stoji na stališču, da bi nasprotovalo vsem principom uspešne vzgoje, če bi se smatralo vsak prestopok te vzgojne oblasti že za tak, da bi se ga zasledovalo kazensko - sodnijsko ter dovoljevalo pravico tožbe učencu ali gojencu napram vzgojevalcu. Drugače je šele, če se je prestopilo vzgojno pravico na način, ki dovoljuje javnemu tožitelju, da nastopi s tožbo, če pridejo torej v poštev oni javni interesi, za katerih varstvo so poklicani državni pravniki. Pri malih prestopkih je iskati po obstoječem kazenskem zakonu odpomoči potom disciplinarnega po-

stopanja. V šolskem in učnem redu postavljena prepoved telesne kazni že s tem, da je tu odredba, ni mogla provzročiti nikake izpremembe v kazenskem zakonu. Če se ne ravna po tej odredbi, se pregreši učitelj proti svojim stanovskim dolžnostim ter je v slučaju kriv disciplinarnega prestopka, ki upravičuje učenčeve starše do pritožbe pri predstavljeni službeni gospodski učiteljevi. Za kazenskega sodnika pa je merodajna v prvi vrsti določba kazenskega zakona; po tem pa je kaznjiva telesna kazen otroka od strani učitelja le tedaj, če je dobil kaznovanec na telesu poškodbe, kar se tu ni zgodilo.

Nemško narodno delo in Slovani.

Krepko in dosledno hiti nemški nacionalizem za svojimi smotri. Za nas je velikega pomena, da spoznavamo to delo in te smotre, zato hočemo v naslednjem rekapitulirati izvajanja, ki jih je minole dni obelodanil eden voditeljev nemškega narodnega gibanja — dr. Mihael Hainisch.

Kdor politiške dogodke površno pregleduje — piše dr. Hainisch — ta bi utegnil misliti, da se v Avstriji nič ne spremeni. Že leta je italijansko vseučiliško vprašanje na dnevnem redu, pa se nič ne približa rešitvi. Ravnotako je s češko-nemško spravo, ki naj konča boj med največjima in za monarhijo najvažnejšima narodoma. Kdor pa bliže pogleda, ta zapazi, da postaja možnost sprave vse bolj verjetna. Sprava se da v par trenutkih doseči, če bi se vlada z vso silo za to zavzela. Gotovo je, da je volja za spravo postala na obeh straneh velika. Ne, ker sta se morda naroda drug drugemu približala ali se naveličala boja, ampak ker sta spoznala, da potom politiških bojov ni več mogoče doseči velikih narodnih uspehov. Časi nemške nadvlade so ravno tako minoli kakor časi železnega obroča in čuječnost na obeh straneh utesnuje možnost, da bi uprava protežirala en narod na stroške drugega naroda. V takih razmerah mora priti do uredbe jezikovnega vprašanja, če že ne v najbližjem času, pa čez nekaj let. Sprava seveda ne čaka rivalitete med narodi. Samo orožje bi postalo drugo, boj bi pa trajal naprej. Uspeh doseže tisti narod, ki bo bolj številen in bolj vrl. Zakaj noben zakon na svetu ne more zagotoviti obstanka narodu, ki ne napreduje ali ki celo zaostaja. Tudi za narode velja izrek: Le ta je vreden življenja in svobode, kdor si mora to vsak dan vnovič priboriti.

Če pritrerjamo, kar je odločilno za prihodnost, vrline narodov, potem se za Nemce nič dobrega ne kaže. Avstrijski Nemci so bili od nekdaj ponosni, da so najbolj kultiviran narod v državi. V toliko je to morda še danes resnično, da je procentualno pri Nemcih več takih ljudi, ki so deležni visokošolske izobrazbe, kakor pri drugih narodih. Če se pa primerja izobrazba širokih slojev, potem se ta podoba takoj izpremeni.

Priznati je treba, da Nemci niso več na prvem mestu. Ne Nemci, ampak Čehi imajo najmanj analfabetov. Še slabši se izkaže račun, če vzamemo izobrazbo rekrutov za podlago spoznanju ljudske omike. Nemci imajo dosti več enorazrednic kakor Čehi in dosti več otrok, ki ne obiskujejo poleti šole. Še slabše je razmerje med Nemci in med Čehi, če pogledamo na meščansko šolstvo. Že pred tremi leti se je pokazalo, da imajo Čehi še enkrat toliko meščanskih šolskih razredov, kakor številno enako močni Nemci Gornje in Dolejše Avstrije in vseh alpskih dežel, vstevši Dunaj. Od tedaj se je še marsikaj preme-

nilo na korist Čehov, tako da jih ni več mogoče dohiteti. Nič boljše ni za Nemce glede strokovnih šol in celo ne glede svobodnega prosvetnega dela, za katero donajajo češke občine vse drugačne žrtve kakor nemške občine. Nemci ne pojmujejo pomena ljudske prosvete tako dobro kakor njihovi slovanski sosedeje.

Še slabši kakor glede izobraževalnega dela pa je položaj Nemcev glede naraščanja po številu. Število porodov pada pri Nemcih hitreje kakor pri drugih narodih, povrh pa umrje jako mnogo otrok. To pa ni kaka plemenska lastnost, nego posledica socialnih razmer, ki jih je ustvaril razvoj velikih mest ter industrije. V tem oziru so Nemci celo na slabšem kakor Francozi. Nemci žive sredi med narodih, ki so v razvoju še za njimi in ki nimajo še toliko velikomestnega prebivalstva ter niso tako industrializovani in komercializovani, pač pa imajo močnejšo kmetiško podlago.

Ta položaj nemštva je napotil večji krog moških in žen, da so ustanovili na Dunaju društvo »Deutschösterreichische Beratungsstelle für Volkswohlfort«. To društvo se bo v prvi vrsti bavilo s socialno higieno: varstvo nosečih, skrb za dojenčke, šolska higiena, stanovanjska skrb, omejevanje alkoholizma, skrb za mladino in za zdravstvo na kmetih. To društvo postane nov člen v verigi nemških nacionalnih in obrambnih društev. To društvo bo delalo predvsem propagando za napravo vsega, kar treba za delo na označenem polju, dajalo bo nasvete in navodila in pripravilo tla, da zrastejo po vseh nemških pokrajinah organizacije, ki bodo služile nemški ljudski blaginji.

Ta nova akcija Nemcev za povzdigo njihove narodnosti je zbudila pozornost tudi pri nenemških narodih. Tržaški Italijani se že pripravljajo, da posnemajo ta zgled. Kdor res pozna sloven. razmere, ta ve, kako krvavo potrebni smo takega dela tudi mi. Slovensko ženstvo, ki je že toliko storilo za Ciril Metodovo družbo in pokazalo svoje izredne talente za narodno delo, bi lahko na tem polju v družbi z moškimi razvilo blagoslovljeno delo, ki bi bilo za slovenstvo največjega pomena.

Tudi slovensko napredno učiteljsvo ima tu mnogo hvaležnega in koristnega dela. »Mozeg naroda« naj bo svojemu ljudstvu opora in gonilna sila na vsakem polju prosvetnega, gospodarskega, politiškega in socialnega razvoja in napredovanja!

Toda temu »mozgu naroda« je treba hrane, da sam prej ne usahne, preden ni dokončal svoje naloge!

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju

naznanja, da ima načelstvene seje **vsako prvo sredo v mesecu**, le v nujnih slučajih se skliče izredna seja, na kar se naj blagovolijo prosilci ozirati.

AL. HREŠČAK:

V bistrenje pojmov.

I.

Pod gornjim naslovom sem naslovil na tovariša Rakovščeka prošnjo, naj da svojemu enostavnemu političnemu programu »Učitelj mora biti naroden!« idejno vsebino.

Tovariš Rakovšček se je odzval tej prošnji, toda — in to moram konstatirati — ton, s katerim je spremil svoj program ne kaže, da bi bil to storil z veseljem. Nasprotno: zdi se, kot da bi bil mnenja, da

zaslužim za svoje »predrzo« vprašanje zkušnice.*

Pa bodi temu tako ali tako: tovariš R. se je odzval, in od tega trenutka je tov. R. postanska stvar, a program je glavna reč.

Pozitivno vem, da je s tem dejstvom zadeva rešena za mnogo tovarišev: svetu smo pokazali, da imamo program in — mirna Bosna.

Zame pa, čigar element je — kakor so me prepričali — »podiranje«, pa je s tem dejstvom vprašanje šele začeto.

Na vse tovariše, ki so dobre volje, obračam pa prošnjo, da naj bodo pri presojanju mojih vrstic toliko ljubeznivi in naj ne izprašujejo po moralnih kvalitetah kure ali celo petelina, kadar presoajo jajce (da govorim s Cankarjem.)

Sedaj pa k »našemu« programu! Ta nam najprej pove, da pojde rešitev socialnega vprašanja preko nas (namreč preko učiteljev, slovenskih socialnih demokratov in preko celokupnega slovenskega naroda).

Brez vsega drugega, vzemimo za sedaj to gorostasno trditev le v znanje in idimo dalje!

»Mi slovenski učitelji preferiramo rešitev narodnih in gospodarskih vprašanj!«

»Naš« program pozna torej narodna in gospodarska vprašanja. Vzemo, da je to pravilno! Katero politično devizo bi zahteval z logično konsekvenco tak program? Menda vendarle naslednjo: Slovenski učitelj bodi naroden in gospodarski.«

To bi bila torej prva nedoslednost »našega« programa.

Dovolim si pa nadalje to - le vprašanje: Ali tov. R. ne ve, da so »narodna in gospodarska vprašanja le del socialnega vprašanja, katerega rešitev pa pojde — po njegovem zatrdilu — preko nas?

Ker so torej »narodna in gospodarska« vprašanja le del socialnega vprašanja, kako pride do tega, da postavi v »naš program« zahtevo, pri kateri nimamo mi ničesar govoriti?

Najenostavnejša logika bi zahtevala to-le konkluzijo: Ker pojde rešitev socialnega vprašanja preko nas, potem je vsak naš političen in tudi kulturni program le humbug. — V tak paradoksen sklep pride človeka nepoznanje najelementarnejših pojmov politike.

Pa pojdemo dalje! »Mi hočemo«, pravi »naš« program, »da naš narod živi in da se njegova narodna individualnost utrdi!«

Ta »mi hočemo, da naš narod živi,« mi je z ozirom na trditev, da mi ne bomo reševali socialnega vprašanja, naravnost uganka.

Pa narodna individualnost?! Od česa pa je ta odvisna? Od fizične in psihične kvalitete. Fizična kvaliteta naroda je produkt njegovega izvora, prehrane, sploh vseh materialnih življenjskih pogojev. Psihična kvaliteta? Ta pa je produkt vseh — narodno psiho ustvarjajočih — posameznih duševnih individualitet, ki dajo zaradi medsebojnega vplivanja narodu njegov psihičen karakteristikon.

Kratko povedano: narodna individualnost je produkt socialnega življenja. Socialno življenje pa tvori ravno substrat socialnega vprašanja.

Opravičeno torej lahko vprašam: Kako naj utrjujemo narodno individualnost, ki je produkt socialnih razmer, če pa pojde rešitev socialnega vprašanja preko nas?

Toda pogumno dalje! »Ko bo naš narodni obstoj zasiguran, pridejo na vrsto

* Tega iz članka tovariša Rakovščeka pač ne moremo razvideti. Pisan je povsem mirno in stvarno. U r e d n.